

Министерство образования, науки и молодежной политики РД
Государственное профессиональное образовательное бюджетное учреждение
«Республиканский профессионально-педагогический колледж №1»

Открытый урок на тему: «Лексикология»

Преподаватель:

Шабанова Эльнара Зубаиловна

Тарсунин кьил: «Лексикология».

Тарсунин мурад:

1. Чирвилерин рекъяй:
  - а) Лексикология темадай чирвилер гун;
  - б) словарихъ галаз кIвалахиз чир хьун.
2. Гегъеншарунин рекъяй:
  - а) цIийи тема гегъеншарун;
3. Тербиядин рекъяй:
  - а) Чалан девлетлувал кьалурун;
  - б) дидедин чIал гегъеншарун.

Тарсунин жуьре: цIийи чирвилер гудай тарс.

Чирвилерин кьайда: групповой ва индивидуальный (кьилди -кьилди)

Методар: мецин, наглядно-иллюстрированный, са кьадар ахтармишунин.

Тадаракар:

карточкаяр, машгьулардай грамматика, интерактивный доска, шикилар, презентация, словарар, ктабар «Лезги чIал».

Тарсунин финиф:

I. Тарс тешкилун:

М: Къарагъ вири кІвачел.

- Салам Алейкум!

- Къенин чи тарс башламиш жедалди, ша кван за куьн гуьгьуьл чирин:

- Куь иниз кІелиз атанвани?

А: Эхъ!

М: Кугьулвал авани?

А: Ваъ!

М: Зегъмет чІугвадани?

А: Эхъ!

М: АкІ ятІа дикъетдивди яб гуз алахъа тарсарал!

М: ГъакІ ятІа, виридаз ацукъдай ихтиярни ава!

-Аферин, баркалла!

М: Исятда заз чи бубайрин мисалар рикІел хкиз кІанзава:

а) Гзаф чир хъайила, инсан къуватлу жеда.

б) Гафуни гаф хада, рахунри – чІал.

М: Чирвилерихъ къведай затІни авач. Гъавиляй зун къе цІийи тарсуникай чирвилер гуз алахъда, чІалан девлетлувал квез къалурда.

II. КІвалин кІвалах ахтармишун.

1. *Карточкайрай кІвалах.*

(3 студентди чкадал карточкайрай кІвалахзава).

2. *Предложение синтаксисдин разбор авун.*

М: За квез гафар гуда, куьне лазим тир эхирар акална, предложение туькIуьра ва кхьихь.

Зи бубади вичиз зегьмет ,гьуьрмет, намус къазанмишна.

-Намус, зегьмет, зи, буба, гьуьрмет, къазанмишун.

3. *Карточкаяр ахтармишун ва чирвилер ачухарун.*

4. *Михьи кхьинар.*

Гъ гъ

КI кI

(и гьарфар кваз гафар туькIуьрун).

5. *Ша чна гила кIвалин кIвалах къугьунин къайдада ахтармишин.*

М: Балаяр, чи тарсуниз яб гуз са мугьман атанва. Гьеле ам сефил я, белки куь жавабри ам эхирдай шадарин!

Къугьун-«Силис тухузва чирвилери»

1) *Чирвилери вацI акьвазарда!*

а) Чал вуч я?

б) Лезги чIала шумуд наречие ва диалект ава?

в) Лексика квез лугьуда?

г) Лезги чІалан подгруппадик шумуд чІал акатзава ва гьибур я?

2) **Жуьреба-жуьре затІар.**

МискІалар гун:

а) Имуча-муча, муч халича.

Ширин я шекер хьиз,
Туькьуьлни я зегьер хьиз.

(Мез)

б) Имуча-муча, муч халича.

Авахьда, авахьда, акьалтІдайди туш,
Гьикьван катайтІани галатдайди туш?

(ВацІ)

3) **Чантада авай кац.**

Точкайрин чкадал чпин баянар ганвай гафар кхьин.

1- ... чІижерин кІвал; (куьнуь)

2- ... гафарин кІватІал; (гафарган)

3- ... лапагрин сар твадай мукІратІ; (хитрес)

4- ... гьафтедин пуд лагьай югь; (арбе)

5- ... чуру твадай чукІул; (уьлгуьч)

Жаваб: фур-гьун-чи.

4) **Сегьнедин са чІук.**

Дуьм дуьз ва куьчуьрмишнавай манадин гафар.

-Я паб, зун меркездай исятда хтанва. Ана за зеке далу ава.

Герек хьайитІа чи душманрин суд-дуванни ийида.

- Я итим, ви далудин меркезда вуч ава, хизан сагь хьайиди? Ва ам еке гьикІ хьана садлагьана?

- Ваь, я руш, далу – им чир-хчир я.

5) **Гафунин винел кIвалах.**

Словардин кIвалах.

Баян – пояснение, разъяснение

Хитрес – ножницы для стрижки овец

Меркез – столица

Уьлгуьч – бритва

Белед – проводник

Сиясат – следствие

Сиягьат – путешествие

Силис – политика

6) **Литературадай чирвилер рикIел хкун.**

а) Фольклор вуч я?

б) Вучиз мецин эсерриз традиционность хас я?

7) **Чирвилин силис.**

а) *Къизилдин цам – къизилдин гъилер.*

б) *Инсандихъ ширин мез жеда.*

За тIуьр къарпуз пара ширинди тир.

в) *Хътуьл памбаг хътин мес гьазурна заз дидеди.*

Захъ галаз кIелзавай юлдаш хъуьтуьл къилхдин инсан я.

8) Логикадин суал

Бубайрин мисалда икI кхъенва:

-Акьуллу хьухь, буба хьтин авам жемир!

- Акьуллу хьухь буба хьтин, авам жемир.

Куь фикирдалди и кьве сад хьтин предложенийра вуч тафаватлувал ава?

9) Фагьум ая!

Шикилда кьалурнавай игитдин тIвар вуж я?

(Шарвили)

III. Цийи тарсунин гьавурда тун.

М: Аферин, балаяр! Ша чун гила цийи тарсунал элячIин.

Сининимар.

Чараз-чараз кхъидай, амма манадиз мукъва гафариз синонимар лугъуда.

Иер – гуьзел, гуьрчег, тIарам, къешенг, милайим, гуьлубшан, абурлу, серес.

Начагъ – хенек, кевсуз, сагъсуз, нефинж, азарлу.

Омонимар.

Сад хъиз сивяй акъатзавай, сад хъиз кхъизвай, амма чара-чара манаяр авай гафариз амонимар лугъуда.

Чиг – марф - тахъанвай, чурун тавунвай.

Къаз – къуш – экъечIнавай тум.

Антонимар.

Сад-масадаз акси тир къве гафуниз антонимар лугъуда.

Къуд – гад, дуст – душман, эркек – диши, эрчи – чапла, фена – хтана.

IV. Ял ягъунин декъикъа.

Вири хъсан я, амма куьн галат хъанва, ша чна са герен ял ягъин.
Атаханова Джансията са халкъдин мани лугъуда. Чна ялни яда ва
литературвни рикел хкида.

V. Тарс мягъкемарун.

- 1) Ктабдин винел квалах. (Цийи темадай тариф келун)
- 2) Тапшуругъ. (Хуралай)

Къугъун.

Гъар группадай 2-3 суал гузва.

Багъ – емишрин тарар авай чка, дем, къир.

Гъил – квач, мел, иер – гуьрчег, чил – цав, гъвечI- чIехи, югъ – йиф,.

Залан – къезил, агатун – къакъатун, чими – къайи.

3) Зарафат квай тапшуругъ.

1. ЦIал цIам вегъейла, вуч жеда?
2. Итимдин тIвар гъи дагъдал ала?
3. Емишрикай эцигнавай хуьрер гъибур я?

4) «Кроссворд» хуралай таммарун.

Гзафвилин къадарда авай существительнияр кхьин.

ЦарцIай туз:

1. Кефи чIур хъайи инсандиз гъикI лугъуда?
2. Шадвилин акси гаф гъим я?

Виняй тIуз:

1. Гъевес гафунин синоним лагъ?

1)		3)						
2)								

5) Гафарин диктант.

Фин, йис, ничхир, цИвинар, Инжи, гъейранвилер, вакъияяр, цуьквер, эвичIун, акъахун.

6) Яратмишунин кIвалах.

Релаксациядин прием.

М: Им йисан гъи вахт я?

- Зул

- Ша, балаяр чна зулукай са гъвечIи сочинение кхьин, 3-4 предложениядалди.

VI. Тарс умумиламишун.

Балаяр, тарсунин сифте кыляй за куьн чи сефил мугъмандихъ галаз

танишарнай. Ша килигин чун адан гуьлуьшар ачух хьанватIа.

- Къе чун тарсуна квекай рахана?
- Синонимар квез лугьуда?
- Омонимар квез лугьуда?
- Антонимар квез лугьуда?
- Чи мугьмандиз куь жавабар бегенмиш хьанва, гила ам хьуьрена.

VII. КIвалин кIвалахдин гъавурда тун.

§ 10 – 12 суьгьбетун
2 – тапшуругь 16-чин.

VIII. Тарсунай нетижаяр хкудун.

М: Килигин гила зун куь тарсунин гъавурда гьикI акьунватIа.

(рефлексиядин кьайда)

Гъавурда гьатнач.	Гъавурда гьатна, амма шаклувал ава.	Виридан гъавурда гьатна.

IX. Аялриз кьиметар эцигун.

Кьиметар эцигун ва нетижаяр хкудун.

М: Къе квез виридаз аферин.

Тарс кутягь хьана. Куьн сагьрай!